

UNIVERZITA KONŠTANTINA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalárska práca

2010

Andrea Rojková

UNIVERZITA KONŠTANTINA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PROFESIONÁLNE RODIČOVSTVO

Bakalárska práca

Študijný program: Pedagogika

Školiace pracovisko: Katedra pedagogiky PF UKF v Nitre

Školiteľ: PhDr. Katarína Račeková, PhD.

Nitra 2010

Andrea Rojková

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta

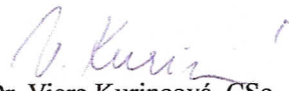
ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Andrea Rojková
Študijný program: pedagogika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 1.1.4 pedagogika
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Profesionálne rodičovstvo
Anotácia: Bakalárska práca približuje aktuálny stav riešenia náhradnej výchovy detí z detských domovov prostredníctvom profesionálnych rodín. Analyzuje výhody a nevýhody tejto formy náhradnej rodinnej starostlivosti a tiež predstavuje systém odbornej prípravy profesionálnych rodičov.

Školiteľ: PhDr. Katarína Račeková, PhD.
Oponent: doc. PaedDr. Ctibor Határ, PhD.
Katedra: KPG - Katedra pedagogiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.

Dátum schválenia: 17.12.2009

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
vedúci/a katedry

Pod'akovanie

Naše pod'akovanie patrí PhDr. Kataríne Račekovej, PhD., ktorá svojimi pripomienkami a usmerneniami pomohla pri vzniku tejto práce.

ABSTRAKT

Rojková Andrea: Profesionálny rodič (Bakalárska práca)

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; Katedra pedagogiky.

Konzultant: PhDr. Katarína Račeková, PhD.

Nitra 2010

Autorka sa vo svojej práci zamerala na povolanie profesionálny rodič . Práca má teoretický charakter. Skladá sa z troch kapitol. Prvá kapitola je zameraná na rodinu, typy rodín, typy rodičov, zahŕňa aj výchovné štýly. Zároveň do tejto kapitoly autorka zaradila aj rodinnú atmosféru a funkcie rodiny. Druhá kapitola je určená náhradnej rodinnej starostlivosti. V rámci tejto kapitoly sa autorka venuje adopcii, pestúnskej starostlivosti, poručníctvu, opatrovníctvu a ústavnej výchove ku ktorej patrí aj profesionálna rodina. V tretej kapitole sa autorka úzko špecifikuje povolanie profesionálny rodič. Zaoberá sa prípravou na profesionálne rodičovstvo, právnym vymedzením profesionálneho rodičovstva, ako aj profesionálno – právnym vzťahom profesionálneho rodiča. V tretej kapitole autorka svoju pozornosť venuje náplni práce a povinnostiam profesionálneho rodiča a postupu pri nadväzovaní kontaktu s profesionálnym rodičom, adaptácia dieťaťa.

Kľúčové slová: rodina, rodič, výchova, starostlivosť, profesionálny rodič, zákon, zamestnanec, detský domov.

ABSTRAKT

Rojková Andrea: Professional parent (Bachelor theses)

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; Katedra pedagogiky.

Consultant: PhDr. Katarína Račeková, PhD.

Nitra 2010

The author is writing about the professional parent career. The work is theoretical. It consists of the three chapters. The first chapter is aimed at the family, family models, parent types and the educational styles. The author is writing about the family atmosphere and the family functions too.

The second chapter is aimed at the substitute family care. The author is writing about the adoption, foster care, guardianship, trustee-ship and the constitutional education including the professional family.

The third chapter is focused on the professional parent career. It describes the professional parenting preparation, its legal standing and the professional-legal relationship of the professional parent. The author writes about the scope of the professional parent employment and his duties and the process of the making contacts with the professional parent and the child adoption.

The key words: family, parent, education, care, employee, law, employee, foster home.

PREDHOVOR

Téma profesionálny rodič je témou aktuálnou a neustále sa rozvíjajúcou. Prioritou profesionálnej rodiny je mať na zreteli dobro a zdravý vývin dieťaťa, ktoré je umiestnené z rôznych príčin v detskom domove. Profesionálne rodiny sú akési pomáhajúce profesie, ktoré vytvárajú deťom prechodný domov, miesto plné lásky, porozumenia, dôvery a bezpečia. Pomáhajú deťom vyrovnávať sa s minulosťou, usmerňujú ich a zameriavajú sa na budúcnosť.

Profesionálna rodina je široko rozvetvenou témou. Práve to je dôvodom, že autorka jednu časť svojej práce venovala rodine, pretože práve rodina sa svojimi podmienkami, prístupom, zvykmi a tradíciami podieľa na výchove dieťaťa. Ak však v rodine niečo stagnuje, chýba, neplní si svoju základnú funkciu je jej status ohrozený, dieťa sa od nej odľúči a do popredia nastupuje náhradná rodinná starostlivosť a jej formy. Profesionálny rodič ako zamestnanec detského domova pomáha zvereným deťom vyrovnávať sa s minulosťou, je poskytovateľom rodinnej atmosféry, dôvery, porozumenia a lásky. Je to akási prestupná stanica medzi prítomnosťou a budúcnosťou.

Autorka si tému Profesionálny rodič vybrala pre jej aktuálnosť a dôležitosť v rámci náhradnej rodinnej výchovy. Je to téma nová, neustále sa rozvíjajúca a diskutujúca.

Pripísaní svojej bakalárskej práce autorka vychádzala z monografií PaedDr. Ľuboša Ďurdiaka PhD., PhDr. Viktora Gatiala, PhD., doc. PhDr. Violy Tamášovej, CSc., zo zahraničných autorov je to Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc., doc. PhDr. Albín Škoviera, PhD..

Pod'akovanie

Naše pod'akovanie patrí PhDr. Kataríne Račekovej, PhD., ktorá svojimi pripomienkami a usmerneniami pomohla pri vzniku tejto práce.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 Rodina.....	9
1.1 Rodinná atmosféra.....	10
1.2 Funkcie rodiny.....	12
1.3 Typy rodín.....	15
1.4 Typy rodičov.....	18
1.5 Štýly výchovy.....	20
2 Náhradná rodinná starostlivosť – formy.....	24
2.1 Osvojenie.....	24
2.2 Pestúnska starostlivosť.....	26
2.3 Poručníctvo a opatrovníctvo.....	28
2.4 Ústavná starostlivosť – Detské domovy.....	28
3 Profesionálna náhradná výchova.....	32
3.1 Príprava na profesionálne rodičovstvo.....	33
3.2 Právne vymedzenie profesionálnej náhradnej výchovy, profesionálny rodič ako pracovno – právny vzťah.....	36
3.3 Náplň práce a povinnosti profesionálneho rodiča.....	37
3.4 Postup pri nadväzovaní kontaktu s dieťaťom, adaptácia dieťaťa....	40
ZÁVER.....	42
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	44

ÚVOD

V poslednom období sa v spojení s deťmi z detských domov hovorí o práci profesionálneho rodiča. Táto nová a dovoľme si povedať nezvyčajná profesia, ktorá je akousi prechodnou stanicou pri poskytovaní náhradnej rodinnej starostlivosti. Cieľom profesionálnych rodín je pomáhať a starať sa o deti o ktoré nechcú, alebo nemôžu sa starať vlastní rodičia a pripraviť ich na ich ďalší život. Pomáhajú vyrovnávať sa z minulosťou, so zameraním na budúcnosť. Profesionálny rodič je poskytovateľom emocionálnych, sociálnych ale aj materiálnych potrieb, vie dať, ale aj prijímať, je pre dieťa oporou, ale aj poskytovateľom bezpečia, dôvery, lásky, pochopenia.

Cieľom tejto bakalárskej práce je priblížiť prácu profesionálneho rodiča so zameraním na rodinu a náhradnú rodinnú starostlivosť.

Profesionálna rodina je súčasťou náhradnej rodinnej starostlivosti a úzko participuje s biologickou rodinou. Ak si biologická rodina neplní svoju základnú funkciu, je dlhodobo narušená a rozvrátená jej úlohu preberá náhradná rodinná starostlivosť a to detské domovy. Ak majú rodičia záujem o svoje deti, prebieha sanácia rodiny a deti v profesionálnych rodinách sa pripravujú na návrat domov. Rodičia, ktorí nemajú o svoje deti záujem v rámci náhradnej rodinnej starostlivosti sa pripravujú v profesionálnej rodine na odchod do náhradnej rodiny a to buď do adoptívnej, alebo pestúnskej.

Táto bakalárska práca je koncipovaná do troch okruhov. V prvom okruhu sa autorka zamerala na rodinu, rodinnú atmosféru, funkcie rodiny, ako aj typy rodiny, typy rodičov, štýly výchovy. Druhý okruh tvorí náhradná rodinná starostlivosť a jej formy. Autorka v tejto časti charakterizuje osvojenie, pestúnsku starostlivosť, poručníctvo, opatrovníctvo a ústavnú starostlivosť so zameraním na detské domovy. Tretí okruh je venovaný profesionálnej náhradnej výchove a to príprave na profesionálne rodičovstvo, právnomu vymedzeniu profesionálnej náhradnej výchovy a profesionálnemu rodičovi ako pracovne – právnomu vzťahu, taktiež sa zamerala na náplň práce a povinnosti profesionálneho rodiča, ako aj postupu pri nadväzovaní kontaktu s dieťaťom a adaptácia dieťaťa.

1 RODINA

Čo je vlastne rodina? Definícií vymedzujúcich pojem rodina je v súčasnosti veľké množstvo. Viacerí autori sa však zhodujú v tom, že je to primárna a neformálna spoločenská skupina, ktorá je základnou jednotkou spoločnosti. Je najvýznamnejším socializačným činiteľom. Môžeme ju charakterizovať aj ako miesto vzniku života, formovanie charakteru človeka a osvojovania hodnôt. Rodina tvorí najdôležitejšie výchovné prostredie dieťaťa.

Pedagogický slovník charakterizuje pojem rodina ako: „*Najstaršiu spoločenskú inštitúciu. Plní socializačnú, ekonomickú, sexuálno-regulačnú, reprodukčnú a ďalšie funkcie. Vytvára určitú emocionálnu klímu, formuje interpersonálne vzťahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životného štýlu*“ (Průcha, J., 2003, s. 202).

Autori monografie Pedagogická psychológia pod pojmom rodina chápu: „*Primárnu sociálnu skupinu, základnú spoločenskú jednotku, v ktorej prevažujú osobné vzťahy a súčasne sociálnu inštitúciu, ktorá má svoje vlastné pravidlá a taktiež je viazaná platnými zákonmi spoločnosti*“ (Ďurič, L., Bratská, 1997, s. 311).

Na základe uvedeného môžeme rodinu definovať ako základnú jednotku spoločnosti. Členovia rodiny žijú v spoločnej domácnosti, sú v každodennom kontakte a prevažujú v nej osobné vzťahy a citové putá, vyvierajúce zo vzťahov manželských a príbuzenstva. Zároveň je aj sociálnou inštitúciou, ktorá má svoje vlastné pravidlá a je viazaná pravidlami spoločnosti.

J. Kapucian (In Kratochvilová, E., 2007, s. 85) definuje rodinu ako dominantné prostredie jednotlivca, v ktorej jedinec získava trvalý a hlboký základ duševného vývinu. Významnú úlohu zohrávajú predovšetkým rodinné pomery a výchova v rodine. Rodinnú výchovu charakterizuje ako odraz rodinných vzťahov, ktoré sa utvárajú na základe osobnostných a hodnotových vzťahov a ich vzájomnej komunikácie.

Podľa V. Tamášovej, (2006, s.11) je rodina primárna socializačná skupina, je významným socializačným a výchovným činiteľom a najčastejšie je charakterizovaná týmito znakmi:

- rodina je spoločensky schválenou formou stáleho spolužitia,
- rodina sa skladá z osôb navzájom spojených zväzkami krvi, manželstvom, alebo adopcie,

- členovia rodiny bývajú obyčajne pod jednou strechou, členovia rodiny spolupracujú medzi sebou v rámci spoločensky uznávanej deľby úloh, pričom jednou z najdôležitejších je výchova a výživa detí.

Autorka rodinu chápe ako základnú bunku spoločnosti, ako zväzok rodičov, detí, starých rodičov, príbuzných. Je to miesto stretu generácií, naplnených pokojom, láskou, starostlivosťou, odovzdaním sa, miestom komunikácie, spolupráce, vzájomnej podpory. Rodinný zväzok je podľa autorky naplnením lásky, empatie, môžeme ho charakterizovať ako intimitu medzi jednotlivými členmi rodiny.

1.1 Rodinná atmosféra

Rodina a rodinné prostredie majú pre vývoj dieťaťa dôležitý význam z hľadiska emocionálneho vývinu. Okrem uspokojovania základných biologických potrieb, medzi rodičmi a dieťaťom vznikajú sociálne kontakty, vzájomná interakcia a citové väzby. Je miestom vzniku života, poskytuje deťom pocit istoty, bezpečia, zázemia a zostáva s dieťaťom a pri dieťati po celý život. Od spomínaných hodnôt závisí aj celková atmosféra rodiny.

V. Kopasová (In Tamášová, V., 2006, s. 27) popisuje základné duševné potreby dieťaťa v šiestich bodoch:

- potreba dieťaťa byť milované,
- potreba dieťaťa byť akceptované,
- potreba bezpečia,
- potreba dospelého vzoru,
- potreba dieťaťa sa bez zábran a strachu prejavíť, potreba láskavého slova, povzbudenia, úsmevu, pochvaly, odmeny, potreba posilňovania jeho sebadôvery, životného optimizmu, vieru v ľudí, v šťastnú budúcnosť,
- potreba dieťaťa sa všestranne rozvíjať.

Rodina tvorí prvotný článok reťazca, ktorý spája jednotlivca so spoločnosťou. Je prostredím všetkých základných postojov, konfliktov, zväzkov. Kladie základy výchovy jednotlivca a vytvára základné spoločenské potreby jednotlivca.

Dieťa, ktoré žije v rodinnom prostredí spoznáva konkrétny život so všetkými kladmi a záporami a sprostredkované sa oboznamuje s rozpormi v medziľudských vzťahoch.

Pozorne si všima správanie sa rodičov k iným ľuďom, ich prístup k práci, k prekonávaniu prekážok. Pri výchove dieťaťa je veľmi dôležitá organizácia rodinného života, ktorá pomáha zabezpečovať rozvoj osobnosti dieťaťa zo stránky rozumovej, mravnej, pracovnej, telesnej, estetickej a emocionálnej. Vývin osobnosti dieťaťa ovplyvňuje aj kvalita vzťahov v rodine. Dieťa rodinnú atmosféru vníma celou svojou bytosťou a je pre neho veľmi dôležitá. Pre dieťa je dôležitý mamin úsmev, prihováranie sa, hladkanie. Ak v rodine prevládajú časté nezhody a hádky, dieťa žije v neustálom napätí. Dôsledky sa objavujú v jeho osobnosti ako strata dobrého medziľudského vzťahu, zlé školské výsledky, alebo rôzne psychické poruchy. V rodine by sa mala prejavovať láska a úcta ku všetkým členom v rovnakej miere.

L. Ďurdiak, a V. Gatíal, (2006, s.95) vo svojej monografii o atmosfére v rodine píše: Obraz rodiny sa v súčasnosti často spája s predstavou dvoch mladých ľudí s jedným, alebo viacerými deťmi. Z tejto predstavy uniklo, že aj rodičia malých detí majú rodičov a niekedy aj starých rodičov. Túžba väčšiny starších ľudí zahŕňa v sebe sebestačnosť a snahu udržiavať bohaté kontakty so svojimi deťmi a vnúčatami. Časť z nich žije so svojimi potomkami vo viacgeneračnej rodine. Znakom takéhoto spolužitia je, pomoc rodičov a starých rodičov deťom pri výchove detí, čo napomáha k vytváraniu pozitívneho vzťahu mladých ľudí k rodičom a naopak zvyšuje pocit užitočnosti starých rodičov.

Moja predstava o rodine: spoločne trávené chvíle, stretávanie sa pri jednom stole, spoločná komunikácia a aj riešenie spoločných problémov. Je to aj rozdelenie sa zo svojimi zážitkami, skúsenosťami a predstavami, radosťami. Je to aj pocit mať niekoho, koho mám rád.

V. Tamášová (2006, s. 28) uvádza: Dieťa sa v skorom období svojho života v rodine orientuje, v ďalšom období života ho čaká pozícia rodiča. Každá rodina má svoje zvyky, tradície, a hodnotovú orientáciu. Rodinná atmosféra má významný vplyv na psychiku, duševný vývoj a morálne vlastnosti každého člena rodiny. Pôsobením rodinného prostredia si jej členovia osvojujú základné pravidlá spolunažívania a rodinnej kultúry.

Rodinná atmosféra sprevádza dieťa od narodenia po smrť. Formuje osobnosť, je sprostredkovateľkou základných rodinných a spoločenských pravidiel. Dieťa tu získava informácie o sebe, o svojich blízkych, dozvedá sa ako ho vidia iní, ako vníma sám seba, učí sa nadviazať kontakt a spoluprácu so svojím okolím, prispôbovať sa, ale aj poskytnúť pomoc. Rodina mu pomáha nadviazať kladný vzťah k životu, spoločnosti, sprostredkuje mu morálne a etické pravidlá, ako aj vzťah k práci, zodpovednosti, uvedomelosti a k sociálnemu cíteniu.

Dobrej fungujúca rodina, je ako pevný strom z hlbokými koreňmi, ktoré by rodina mala mať, sú to dobré základy a stabilita pre budúce fungovanie rodinného spolužitia. Bohatá a zdravá koruna sú vzťahy, komunikácia, a pochopenie v rodine.

1.2 Funkcie rodiny

Rodina funguje ako relatívne nezávislá štruktúra, ale zároveň je úzko spätá so spoločnosťou. Funkcie, štruktúra a organizácia rodiny sa v historickom vývoji spoločnosti pod vplyvom ekonomických, kultúrnych sociálnych a politických podmienok postupne menili. Rodina v procese spoločenských zmien prechádza výraznými zmenami. Základ pre budúci život mladých ľudí dávajú citové väzby v rodine, ich kvalita a pozitívna komunikácia medzi rodičmi a deťmi. V rodine sa aktivizujú záujmy detí a mládeže, formuje sa ich hodnotová orientácia. Tieto predpoklady pomáhajú vzniku, vytváraniu, formulovaniu, upresňovaniu základných funkcií rodiny. Každá rodina plní viacero funkcií. Rodinu môžeme charakterizovať ako bio-psycho-sociálny systém, ktorý neustále hľadá a nachádza svoje miesto v spoločnosti, pričom ho spoločnosť neustále ovplyvňuje a formuje. Rodina funguje v plnom rozsahu vtedy, ak uspokojuje potreby a požiadavky každého člena. Aby rodina splnila tieto požiadavky, musí plniť základné úlohy a funkcie, ktoré M. Ziemská (In Ďurdiak, L., Gatál, V., 2006, s. 96-97) rozdelila do dvoch skupín a to:

- funkcie, ktoré plní rodina z hľadiska celospoločenských potrieb,
- funkcie, ktoré vyplývajú najmä z uspokojovania potrieb členov rodiny.

1. Z hľadiska celospoločenských potrieb zaraďuje:

- *Reprodukčnú funkciu*, prostredníctvom tejto funkcie sa nielen rodina, ale aj celá spoločnosť rozširuje o nových jedincov, ktorí sa stávajú budúcou produktívnou silou spoločnosti.
- *Funkcia biologickej ochrany*, jej hlavnou úlohou je zabezpečovať stravu, odev, bývanie, hygienické služby, ... atď. tým členom rodiny, ktorí sa z rôznych dôvodov nedokážu o seba postarať (deti, starí, alebo chorí občania).
- *Socializačnú funkciu rodiny*, ktorá prostredníctvom výchovy a mimovýchovných vplyvov pomáha zabezpečovať u detí osvojovanie si reči, mravných a kultúrnych hodnôt, noriem, ktoré sú záväzné pre život v každej spoločnosti.

- *Psychohygienickú funkciu*, ktorá zahŕňa aj funkciu emocionálnu a stabilizačnú. Rodinu je možné charakterizovať ako základné a prirodzené prostredie, v ktorom sa na základe intímnych vzťahov a pút lásky medzi jednotlivými členmi môže rozvíjať emocionálna sféra človeka, citlivé uspokojenie, pohoda, láska, prijatie, uznanie, ale aj bezpečnosť, ktoré súvisia so psychickým zdravím nielen členov rodiny, ale sprostredkované aj s psychickým zdravím celej spoločnosti.

2. Z hľadiska uspokojovania potrieb členov rodiny zaraďuje tieto potreby:

- biologické (sexuálne),
- ekonomické (zabezpečovanie nevyhnutných materiálnych a existenčných potrieb),
- psychosociálne (uspokojovanie emocionálnych potrieb, potreby podnetnosti, životnej istoty, budovania svojej identity).

Všetky funkcie, ktoré plní rodina sú vo veľmi úzkom vzťahu, vzájomne sa prelínajú a je veľmi ťažké určiť kde začína a končí funkcia jednej či druhej skupiny. Základné funkcie rodiny sú:

- *Biologicko-reprodukčná funkcia*, ktorá je primárnou funkciou a v sebe zahŕňa nielen vzájomné erotické uspokojenia medzi manželmi, ale aj biologickú reprodukciu spoločnosti prostredníctvom rodiny. Táto úloha rodiny zabezpečuje pokračovanie ľudského rodu, produktívnych síl pre spoločnosť. Je závislá aj od ekonomického rozvoja spoločnosti.

Táto funkcia je síce dôležitá, ale v profesionálnej rodine nie je až taká podstatná.

- *Ekonomická funkcia* sa podieľa na zabezpečovaní každodenného chodu rodiny. Je chápaná v zmysle materiálneho zabezpečenia rodiny.
- *Výchovná a socializačná funkcia* tvorí nenahraditeľnú, nezastupiteľnú rozhodujúcu funkciu. Dôležitosť výchovy a rodinnej výchovy spočíva v tom, že v období svojho vývinu dieťa trávi v rodinnom prostredí najviac času. Intenzita výchovných vplyvov, ktorým v tomto prostredí dieťa podlieha, je umocnená vzájomnými citovými vzťahmi členov rodiny. V tomto období dieťa odvodzuje všetky svoje predstavy, postoje a konania z príkladu dospelých, formovanie jeho osobnosti je výrazne ovplyvnené aj atmosférou rodinného prostredia. Rodinnú stabilitu, jej vnútorný život, vzájomné vzťahy členov rodiny, rodinné ciele, na ktoré sa rodina zameriava a ktoré sú nenahraditeľné. Rodinné prostredie tvorí nevyčerpatelnú zásobáreň detských skúseností, ktorými rozvíjajú a obohacujú svoj duchovný svet a utvára a upevňuje sa mravné presvedčenie ako aj pôsobí na rozvoj a formovanie

osobnosti. Prostredníctvom tejto funkcie sa dieťa učí poznávať a nadväzovať medziľudské vzťahy, vytvára si obraz vlastnej osobnosti a rovnako aj pôsobí na vytváranie a formovanie charakterových a emocionálnych základov osobnosti.

- *Emocionálna funkcia*, ktorá v sebe zahŕňa uspokojovanie základných emocionálnych potrieb ako je napríklad: láska, pocit bezpečia, ochrany, spolupatričnosti, sebaúcty. Spočíva v posilňovaní vzťahov medzi príslušníkmi rodiny, harmonizovaní ich cieľov, ako aj podpore a pomoci pri citových krízach. Táto úloha je dôležitá pre vytváranie a upevňovanie citových väzieb, medzi rodičmi a deťmi, ako aj medzi súrodencami navzájom.
- *Odpočinková a regeneračná funkcia* je nenahraditeľná pre organizáciu a efektívne využívanie voľného času detí a mládeže. Sem môžeme zaradiť duševnú a telesnú rekreáciu, zábavu a činnosti slúžiace na ďalšie dobrovoľné samovzdelávanie, zábavu a činnosti slúžiace na rozvoj záujmov, schopností a talentu. Spoločnosť od rodiny očakáva, že vytvorí vhodné prostredie v ktorom dokáže dieťa uplatniť svoje záujmy a bude ich ďalej rozvíjať v prospech individuálneho rozvoja.

Vymenované a opísané jednotlivé funkcie rodiny sú navzájom prepojené a nemožno ich od seba oddeliť, pretože sa navzájom prelínajú, dopĺňajú a podporujú. Ich vzájomné pôsobenie sa podieľa na formovanie a vytváranie kvalitného rodinného prostredia a vzájomných vzťahov medzi jednotlivými členmi. Spoločnosť od rodiny očakáva naplnenie jednotlivých funkcií, ktorými rodina výrazne prispieva k rozvoju samotnej spoločnosti.

Všetky menované úlohy rodiny má splňať aj profesionálna rodina, vynímajúc *biologicko-reprodukčnú funkciu*. Dieťaťu má poskytovať čo najlepšiu starostlivosť a výchovu, akú väčšina detí dostáva vo svojom vlastnom rodinnom prostredí. Značnú pozornosť si zaslúži aj rodina profesionálna preto, že: „*Rodina je všeobecne považovaná za jeden zo základných pilierov existencie a rozvoja spoločnosti a jednou z najvýznamnejších sociálnych inštitúcií (sociologické hľadisko), resp. výchovných inštitúcií (pedagogické hľadisko)*“ (Bujnová, E., 2005, s. 48).

1.3 Typy rodín

Rodina začína zväzkom muža a ženy nazývaný manželstvo, je to ich vlastné, nenásilné rozhodnutie oboch partnerov, ktorí sú plne zodpovední za svoje konanie, o čom hovorí aj zákon o rodine a jeho hlavným účelom je výchova detí. V takomto dôstojnom spoločenstve majú všetci členovia povinnosti a práva podľa svojich možností (Zákon o rodine 36/2005 Z.z., §1).

Z hľadiska vzťahov v rodine podľa K. Víteka (In Ďurdiak, L., Gatial, V., 2006, s.100) rozoznávame nasledovné typy manželstiev:

Manželstvá ideálne - manželia majú maximálnu snahu byť spolu, dodržiavajú mravné zásady, majú pocity spokojnosti a šťastia a v ich vzťahu sa nevyskytujú vážnejšie záporné skúsenosti. Podstatou ideálnej rodiny je však to, že prípadne nedorozumenia neriešia agresívne, ale konštruktívne. Snažia sa zachovať si nadhľad nad situáciou, o všetkom otvorene komunikovať a spoločne dôjsť ku konsenzu, tak aby boli všetci spokojní.

Manželstvá stabilizované rozdeľujeme na:

- *dynamické* – manželia v priebehu života prežili sklamanie, no bez vážnejšieho ohrozenia stavu. Poučili sa a majú snahu napraviť to, majú záujem o partnera a rodinu,
- *nedynamické* – trvajú väčšinou kvôli deťom, rozchod, alebo rozpad takéhoto manželstva by bol pociťovaný ako strata,
- *zovšednené* – spoločný zväzok manželom neprináša žiadne uspokojenie, ani radosť. Trvajú len kvôli konvencii, alebo zvyku. Rozpad manželstva by nebol pociťovaný ako veľký zásah do života,
- *nevyvážené* – strieda sa u nich radosť so sklamaním, ale nedokážu sa odhodlať k vzájomnému odpútaniu sa.

Manželstvá destabilizované (patologické):

- *narušené* (ale s potencionálnou možnosťou ďalšieho trvania):
 - konfliktné - chronickými roztržkami, chýbajú tu vhodné osobné vlastnosti manželov,
 - liberálne - s tolerovanou neverou, s oddeleným trávením dovolenky a pod.,
 - akútne ohrozené - ohrozené napríklad chorobou, neverou, príležitosťami vyvolávajúcimi žiarlivosť, dlhodobou odlúčenosťou a pod,
- *rozvrátené* – pred rozvodom alebo v štádiu rozvodu.

Manželstvo narušené, rozvrátené, prípadne nerešpektovanie ľudskej dôstojnosti si neplní svoju hlavnú úlohu. Je tu porušovaná hlavná myšlienka tohto zväzku výchova dieťaťa. V takomto prípade je nutné zriadiť potrebnú nápravu tak, aby boli dodržané práva, povinnosti a záujmy dieťaťa.

Rodina je základná bunka spoločnosti. Je to miesto kde sa formuje osobnosť dieťaťa, je to miesto kde vyrastá, kde žije. Pre formovanie osobnosti dieťaťa je dôležitá kvalita vzťahov medzi rodičmi. Časté napätie, nezhody, hádky a konflikty spôsobujú u detí citovú labilitu, nervozitu, náchylnosť žiarliť a plakať, sťažujú ich adaptáciu, spôsobujú im rôzne psychické poruchy a bývajú aj príčinou zlých školských výsledkov.

Rodina môže mať viacero pohľadov. J. Kapucian (In Kratochvilová, E., 2007, s. 87) názory na rodinu rozdeľuje do troch skupín:

- Prvá skupina definuje rodinu ako existenciu dvoch základných vzťahov: medzi pohlaviami, heterosexuálny vzťah medzi mužom a ženou najčastejšie vo forme manželstva, medzi generáciami, vzťah detí a rodičov.
- Druhú skupinu tvorí len jeden roditel'ský vzťah rodič – dieťa.
- Tretia skupina predstavuje najvoľnejšie názory, kde rodina je priestorom výchovy dieťaťa.
- Centrom rodinnej sústavy je biologická rodina, prirodzená, ktorú tvoria rodičia a deti..

V každej prirodzenej rodine existujú vzťahy filiácie, ktoré tvoria pokrvné vzťahy medzi rodičmi a deťmi a vzťahy afinity, to sú vzťahy manželské.

Z. Bakošová rozdeľuje rodinu na rodinu úplnú a neúplnú.

„ Do úplnej rodiny (vrátane tzv. doplnenej rodiny) prirad'uje:

- harmonickú rodinu,
- konsolidovanú rodinu,
- disharmonickú rodinu .

Neúplnú rodinu tvorí : rodina vdovcov,

rodina slobodnej matky,

rodina rozvedených rodičov s deťmi,

rodina bezdetná“ (In Bujnová, E. 2005, s.43).

Jednostranne zamerané rodiny, ktoré nespĺňajú svoju funkciu sú to disfunkčné rodiny , ktoré vymenúva L. Višňovský (In Kratochvilová, E., 2007, s. 87) a do ktorých zaraďuje:

- *Nezrelá rodina*, ktorá nie je dostatočne pripravená na plnenie rodičovských funkcií.
- *Preťažená rodina* v rôznych oblastiach ako napríklad: bytová oblasť, ekonomická oblasť a iné.
- *Ambiciózna rodina*, v tejto rodine je prednejšie materiálne zabezpečenie na úkor výchovy, alebo citovej vybavenosti.
- *Perfekcionalistická rodina* požaduje od detí vysoké výkony, bez ohľadu na ich predpoklady.
- *Autoritárska rodina* žiada od detí slepú poslušnosť. Viacej sa používajú tresty ako odmeny.
- *Rozmaznávací rodina* chce svojmu dieťaťu vyhovieť za každú cenu. Deti skôr vychovávajú rodičov ako opačne.

O. Matoušek (In Kratochvilová, E., 2007, s. 88) rozdeľuje rodiny podľa najrôznejších problémov, s ktorými v súčasnosti zápasia. Ide o klasifikáciu klinicky a etnicky odlišných rodín a to:

- rodinu zanedbávajúcu, prípadne týrajúcu deti,
- rodinu so zneužívanou, alebo týranou ženou,
- rodinu, v ktorej je prítomná choroba,
- rodinu s mentálne postihnutým dieťaťom,
- rodinu mladistvého delikventa,
- rodinu slobodnej matky,
- rodinu s dospelým alkoholikom,
- rodinu, ktorá sa rozvádza,
- rekonštruovanú rodinu,
- rodinu utečencov,
- rómsku rodinu.

V súčasnej dobe sa stretávame s rôznymi deleniami a definíciami typológie rodiny. Každý s autorov sa snaží o čo najpresnejšie definovanie a delenie rodín z rôznych hľadísk, ale zároveň im ide o zachytenie ich podstaty. Aktuálnosť týchto delení poukazuje na problémy súčasnej spoločnosti a dôležitosť riešenia týchto spoločenských problémov.

1.4 Typy rodičov

Pre správny vývoj dieťaťa je dôležitý vplyv oboch rodičov. Nie každý rodič však má pozitívny vplyv na svoje dieťa. Každý rodič, otec či matka, sú samostatné osobnosti, ktoré sa vo vzájomnom manželskom zväzku dopĺňajú a spoločne výchovne pôsobia na svoje dieťa. Existujú rôzne typy otcov a matiek. Rodičia, otec a matka sú samostatné osobnosti, pre ktoré sú charakteristické určité povahové vlastnosti, spôsoby jednania a konania, ktorými rodič pozitívne, alebo negatívne vplýva na svoje deti.

J. Cibulec (In Ďurdiak, L., Gatial, V., 2006, s.105) určil tieto typy otcov:

- *Otec milujúci, priateľský, kamarát* - je nositeľom dobrej pohody, pokoja a úsmevnej atmosféry, v ktorej sa ľahšie riešia drobné nezhody medzi rodičmi, starými rodičmi a deťmi. V rodine nevyvoláva konflikty, ale naopak snaží sa ich riešiť, pričom zo svojich chýb sa dokáže poučiť. Je spravodlivý a náročný na seba aj na deti. Dokáže odpustiť, ale aj trestať. Pre deti je prirodzenou autoritou, na ktorú sa môžu spoľahnúť.
- *Otec despotický* - patrí medzi obávané typy otcov, ktorých nikto v rodine nemá rád. Niektoré deti predstierajú, že ho majú radi, ale keď dospejú a osamostatnia sa, zaujmú k nemu prinajmenšom neutrálny postoj, pokiaľ sa s ním vôbec stretávajú. Despotizmus sa môže prejavovať tvrdosťou, agresivitou, surovosťou, ale môže sa skrývať aj pod prívetivým výzorom a snahou „ochraňovať deti pred úkladmi sveta“ alebo čo najlepšie vychovať.
- *Puntičkársky otec* - rovnako ako otec despotický nebýva v rodine obľúbený a neprispieva k vzájomnému spolužitiu generácii. V rodine dbá na nepodstatné maličkosti, všetko musí byť v rodine podľa jeho noriem – úplnom poriadku. Často týmto správaním zakrýva a kompenzuje svoje nedostatky.
- *Otec nezúčastnený* - patrí medzi rodičov, ktorí väčšiu časť života trávia z rôznych dôvodov mimo rodiny. Výchova detí spočíva na matke, alebo starých rodičoch. Nezúčastnenosť otca môže vyplývať i z jeho nezájmu o výchovu detí, alebo o kontakt s ďalšími členmi rodiny. Niektorí otcovia svoju odlúčenosť od rodiny kompenzujú väčšou aktivitou v dňoch, ktoré trávia s rodinou.
- *Otec nenáročný* - je otec, ktorý sa nerád angažuje v živote a nechce si robiť starosti. Do istej miery ho deti majú radi, lebo od nich nevyžaduje bežné povinnosti

ako iní otcovia. Neskôr si ale uvedomia, že takýto otec ich ničomu nenaučí a s ničím ich nezoznámi. Nedá sa od neho očakávať niečo nové.

Jednotlivé základné typy otcov sa málokedy vyskytujú v „čistej“ podobe tak, ako boli charakterizované.. Väčšinou sa stretávame so zmiešanými typmi, u ktorých prevláda niektorý základný typ. Pre správny vývoj dieťaťa a jeho výchovu je najideálnejší prvý typ a to otec milujúci, priateľský. Tento typ otca dokáže vytvárať ideálne prostredie v rodine pre dieťa a manželský život.

Typológiu matiek J. Cibulec (In Ďurdiak, L., Gatiaľ, V., 2006, s.107) rozčlenil do šiestich základných typov:

- *Matka milujúca* (materský typ) – ide o žiaduci a spoločensky uznávaný typ matky a to z hľadiska výchovy detí a dobrého spolužitia v rodine. Sú to kamarátske, obetavé matky, schopné vcítiť sa do bolesti, ale aj šťastia druhého človeka. Dokážu odpúšťať a byť veľkorysé ale aj nezištné. Nevyvoláva zbytočné hádky, ani nepodceňuje prácu druhých. Pre svoje deti a pre manžela sú vždy oporou. K starým rodičom sú úctivé a vždy si nájdu pre ne čas.
- *Matka egoistická* – je typ matky, ktorá voči svojmu okoliu prechováva nepriateľský postoj. Svoje deti nemá veľmi v láske. Vo vzťahu k nim jej chýba nežnosť a láskavosť. Deti ju otravujú, obťažujú a aj navonok dáva najavo, že bez nich by bola spokojnejšia. V rodine rozsieva zlobu, konflikty a hádky.
- *Matka nekompromisná* – svoje deti a rodinu má rada, ale má svoje normy a zásady, ktoré musí každý rešpektovať. Výchovným prostriedkom sú pre ňu najmä tresty.
- *Matka nevyrovnaná a úzkostná* – pre svoje deti sa snaží byť dobrou a kamarátskou matkou. Chýba jej potrebný ľud a vyrovnanosť. Nedokáže sa rozhodovať a nevie riešiť rodinné problémy. Nie je konfliktný typ, ale skôr sa chápe ako niekto, komu je treba pomáhať a kto nie je schopný vedome ublížiť.
- *Matka snobská* – svoj vzťah k deťom a k rodine z časti hrá. Deti jej slúžia ako prostriedok k predvádzaniu vlastnej osoby, alebo úrovne vlastnej rodiny. Nemá zmysel pre rodinný a manželský život. Rozhodujúce je pre ňu, ako bude hodnotená svojím okolím.
- *Matka netradičná, odviazaná* – je typ matky, ktorú výchova detí väčšinou nezaujíma a len s premáhaním pristupuje k činnostiam, ako je výživa, obliekanie a osobná hygiena dieťaťa.. Sféra jej záujmov je mimo rodiny. Ide vlastne o niekoľko podtypov od aktívnej športovkyne až po ženu s vyhranenými

profesionálnymi záujmami. Pokiaľ domáce práce nevykonáva manžel jej domácnosť má znaky voľného spôsobu života.

Podobne ako sme uviedli pri typológii otcov, aj jednotlivé typy matiek sa obyčajne neobjavujú v čistej podobe. Väčšina matiek má vlastnosti z viacerých charakteristík, z ktorých jedna, alebo dve prevládajú. Na formovanie osobnosti a výchovu detí má najlepší vplyv matka milujúca, ktorá dokáže vytvoriť najvhodnejšie podmienky pre výchovu a rozvoj osobnosti dieťaťa. Ostatné typy matiek vo väčšej, alebo menšej miere narúšajú duševnú rovnováhu svojich detí.

1.5 Štýly výchovy

Rodičia v rámci svojho výchovného pôsobenia na dieťa používajú rôzne štýly výchovy. Tieto štýly sa dajú zdefinovať z jednotlivých typov rodičov. Každý z rodičov má svoje predstavy a požiadavky, podľa ktorých sa snaží výchovne pôsobiť na dieťa. Je veľmi dôležité spojiť jednotlivé predstavy formovania dieťaťa do jednej, spoločnej predstavy a tak vzájomne výchovne pôsobiť na dieťa. Rôzne typy rodičov využívajú rôzne štýly výchovného pôsobenia na dieťa.

J. Čáp píše: „Štýl výchovy vyjadruje kľúčové momenty v interakcii a komunikácii dospelých s deťmi. Zahŕňa predovšetkým dva navzájom spojené momenty: emocionálny vzťah k dieťaťu a formu výchovného riadenia. Tieto základné momenty ovplyvňujú prežívania a správanie dieťaťa, ktoré späťne ovplyvňuje prežívania a správanie dospelých. Týmto sa formuje vzájomný vzťah i osobnosť dospelých a detí“ (In Ďurdiak, L., Gatiaľ, V., 2006, s.108).

J. Cibulec (In Ďurdiak, L., Gatiaľ, V., 2006, s. 109) použil nasledovné delenie štýlov výchovy:

- *Demokratická výchova* - zakladá sa na láskavých a priateľských vzťahoch rodiča k dieťaťu. Je najvhodnejším typom výchovy pre rozvoj osobnosti i duševného zdravia dieťaťa. Zahŕňa v sebe náročnosť, ako aj úctu k dieťaťu, ako aj primerané spojenie lásky a prísnosti, atmosféru dôvery, rešpektovanie dieťaťa a jeho oceňovanie, premyslené určenie požiadaviek ako aj kontrolu ich plnenia a dôsledné hodnotenie.

- *Rozmaznávajúca výchova* - ide o snahu rodičov zachovať priateľský postoj. Tento druh výchovy je založený na prehnanom emocionálnom náboji. Dôsledkom takejto výchovy je neschopnosť vážiť si hodnoty.
- *Puritánska výchova* - je výchova, ktorá je založená na extrémnom chápaní mravnosti a čistoty človeka.
- *Výchova s heslom účel svätí prostriedky* - vstúpuje dieťaťu, že len silou, ľst'ou a chytráctvom možno získať všetko, po čom zatúži. Ak sa mu nepodarí získať stanovený cieľ, je trestané.
- *Elitárska výchova* - má za cieľ vychovať dieťa tak, aby malo čo najvyššie vzdelanie a vynikalo medzi ostatnými. V dieťati pestujú pocit výnimočnosti a nadradenosti nad ostatnými.
- *Ochranárska výchova* - rodičia sa snažia uchrániť dieťa pred možným nebezpečím. Dieťa neustále ospravedlňujú, že je ešte malé, bezbranné, neskúsené a preto sa musí chrániť. Výsledkom takejto výchovy býva, že z dieťaťa sa stane slaboch, ktorý je neschopný samostatnej existencie a potrebuje vždy nejakú podporu.
- *Úzkostlivá výchova* - je charakteristická pre rodičov – neurotikov, ktorí si príliš neveria. Sú plní obáv či stačia na výchovu svojich detí. Neurotické symptómy prenášajú aj na deti.
- *Voľná (liberálna) výchova* - patrí v súčasnosti medzi najčastejšie typy výchovy. Rodičia svojim deťom venujú málo pozornosti, nechávajú im príliš veľkú voľnosť. Tento druh výchovy u detí navodzuje stav nepripravenosti, pochybovania, nerozhodnosti na riešenie úloh vyžadujúcich disciplínu, systematickosť a vytrvalosť. Ak sa zhovievavosť voči dieťaťu viac prejavuje v dospelosti môže sa u neho prejaviť postoj blízky infantilnému správaniu, často sprevádzanými agresívnymi prvkami voči okoliu.
- *Pedantná výchova* - pre tento druh výchovy sú charakteristické prehnané zásahy rodičov do sveta svojich detí, ktoré majú stále pod dohľadom. Neustále im pripomínajú čo majú robiť a čo nie. Deti s takouto výchovou majú problémy s prekonávaním rôznych životných prekážok, kde musia prejavovať operatívnosť a tvorivosť v myslení, pretože k tomu neboli vedené.
- *Výchova ako obetovanie sa dieťaťu* – ide o pevné pripútanie si dieťaťa, vytváranie v dieťaťu pocit závislosti a bezmocnosti. Pri tomto štýle výchovy rodičia nenechávajú dostatok priestoru pre zdravý vývin osobnosti dieťaťa.

- *Imitačná výchova* - v tomto štýle výchovy rodičia nemajú a nepresadzujú vlastný názor na výchovu, ale iba opakujú to, čo vidia vo svojom okolí. Je dôležité pri tomto štýle výchovy povedať, že podmienky každej rodiny sú rozdielne ako aj osobnosti ich detí. Takéto preberanie, či imitovanie výchovy z okolia nie je vhodné a prospešné na formovanie osobnosti dieťaťa a negatívne pôsobí na dieťa aj po psychickej stránke.
- *Módna výchova* - je štýl výchovy, ktorý zavrhuje všetko tradičné a do rodinného života zavádza všetko čo je práve v móde. Tento tip výchovy má predovšetkým negatívny vplyv na dieťa, ktoré pre neustále zmeny si nedokáže vytvoriť pevné zásady a postoje, pretože je neustále orientované na niečo nové, čo je práve v móde.
- *Úplatkárská výchova* - v tejto rodine si rodičia dieťa v rodine „kupujú“ peniazmi a darmi. Môže to mať negatívny dopad pre zdravý rozvoj morálnych a osobných vlastností dieťaťa.
- *Obchodnícka výchova* - rodičia sa snažia vychovať obchodníka s citmi, schopnosťami, láskou, majetkom atď. Dieťa sa už od malička učí zarábať peniaze, ale tiež obchodovať zo všetkým, za čo je možné niečo získať. U dieťaťa sa postupne môže začať vytvárať bezohľadnosť k iným a strácať sa pocit spolupatričnosti.
- *Spartánska výchova* - v tejto výchove ide o snahu rodičov otužovať dieťa po psychickej a fyzickej stránke. Chcú dosiahnuť aby sa ich dieťa ničoho nebálo a zdolalo každú prekážku bez problémov. Otužovanie môže často nabráť aj nebezpečnú formu. Takéto psychické otužovanie môže spôsobiť že dieťa sa stane chladným, bez citu. Chýba mu empatia voči ostatným ľuďom i ostatnej rodine. Nič ho neprekvapí, ani nepoteší.
- *Výchova s prvkami hostility* -je to výchova, v ktorej rodič k dieťaťu prejavuje nepriateľstvo, agresivitu a ponižovanie ako výchovné prostriedky. Agresia však vyvoláva agresívnu odozvu prípadne submisivitu dieťaťa (poníženie, strach, neodporovanie zlu). Takýto typ výchovy vedie v dospelosti k cynizmu, ľahostajnosti a aj ku kriminalite.

Neexistuje dokonalá rodina, ale snahou všetkých rodičov je prispôbiť sa tejto dokonalosti, čo najviac sa jej podobáť. Aj táto samotná dokonalosť závisí od jednotlivých charakterových vlastností jednotlivých členov rodiny a ich vzájomného pôsobenia. Rodina

je to miesto, v ktorom spoločne výchovne pôsobia na svoje deti. Snažia sa im spoločnými silami zabezpečiť všetko potrebné pre život a správny rozvoj osobnosti. Spoločnými silami sa snažia výchovne pôsobiť na svoje deti, napĺňať ich potreby, dať im lásku, pocit istoty, bezpečia, dôvery, viesť ich cestou života, tráviť spoločne voľný čas, ako aj stáť a podporovať sa navzájom v prípade problémov.

Rodinu, ktorá zlyhala pri dodržiavaní potrieb rodiny, výchove a starostlivosti o maloleté deti nahrádza na nevyhnutný čas inštitúcia, alebo náhradná pestúnska - rodičovská starostlivosť.

2 NÁHRADNÁ RODINNÁ STAROSTLIVOSŤ

Za všestranný telesný a duševný rozvoj osobnosti detí a za ich riadnu výchovu zodpovedajú rodičia. Ale ak rodičia sa stávajú porušovateľmi svojich práv a povinností voči svojím deťom, súd vydáva rozhodnutie na zabezpečenie ochrany a záujmov maloletých. Náhradná starostlivosť predstavuje významný právny prostriedok, ktorý rôznymi spôsobmi pomáha zabezpečiť starostlivosť o výchovu detí mimo prostredia úplnej, alebo neúplnej rodiny vytvorenej biologickými rodičmi. Náhradná rodinná starostlivosť je určená aj pre deti, o ktoré sa rodičia z vážnych dôvodov nemôžu postarať ako napríklad: z pracovných dôvodov, úmrtia rodičov, alebo ak sú rodičia vo výkone trestu.

Slovník sociálnej práce pod termínom náhradná rodinná starostlivosť rozumie:

„všetky formy náhrady rodiny u detí bez vlastného funkčného rodinného zázemia, t.j. dojčenské ústavy, detské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy. Náhradná rodinná starostlivosť má dve formy – ústavnú a rodinnú“ (Matoušek, O., 2008, s. 107).

Štát rieši výchovu a starostlivosť o deti, ktoré nemajú zabezpečené pozitívne pôsobenie svojou rodinou náhradnou starostlivosťou podľa zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine v ustanovení § 44 v ods. 3, ktorý predstavuje:

- Zverenie maloletého dieťaťa do starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča (náhradná osobná starostlivosť)
- Pestúnska starostlivosť
- Ústavná starostlivosť.

2.1 Osvojenie (adopcia)

Najprirodzenejšou a aj najvhodnejšou formou náhradnej rodinnej starostlivosti je osvojenie – adopcia. Je to rodinnoprávny vzťah, ktorý vzniká medzi osvojiteľom (žiadateľom) a osvojencom (dieťaťom) rozhodnutím súdu. Na základe tejto právnej skutočnosti nadobúdajú osvojiteľ - budúci rodič a osvojenec - dieťa, práva a povinnosti biologických rodičov a ich detí. Osvojitelia majú práva a povinnosti rodičov. Osvojenie je trvalým riešením pre dieťa, ktoré nemôže vyrastať vo svojej rodine.

O osvojení rozhoduje súd na návrh osvojiteľa. Pred jeho rozhodnutím musí uplynúť doba 9 mesiacov pred osvojiteľskej starostlivosťou, počas ktorých sa záujemcovia starajú o dieťa na vlastné náklady. Po uplynutí pred osvojiteľskej starostlivosťou súd rozhodne o osvojení a osvojiteľa sa zapisujú do rodného listu a uvádzajú sa ako rodičia dieťaťa.

Zákon o rodine č. 36/2005 (Zákon o rodine 365, 2005) upravuje hmotno – právne podmienky pre zrušenie a nezrušenie osvojenia. Spoločne si môžu osvojiť dieťa manželia. Zároveň tento zákon umožňuje možnosť nezrušiteľného osvojenia aj osamelej osobe. Jednotlivo si dieťa môže osvojiť každý človek, ktorý splní zákonom stanovené podmienky. *„Medzi osvojiteľom a osvojencom musí byť primeraný vekový rozdiel. Osvojiť si možno iba maloleté dieťa, ak je osvojenie v jeho záujme. Ak je maloleté dieťa schopné posúdiť dosah osvojenia, je potrebný aj jeho súhlas.*

Na osvojenie je potrebný súhlas rodičov osvojovaného dieťaťa“(In Kasanova, A., 2008, s.328).

Právne vzniká stav medzi rodičmi a deťmi príbuzenský vzťah. Osvojením zanikajú biologickým rodičom ich rodičovské práva a povinnosti, tieto práva a povinnosti nadobúdajú osvojiteľa. Osvojenie – adopcia sa môže uskutočniť v krajine pôvodu alebo medzištátne.

Rozlišujeme dve formy adopcie:

- zrušiteľná – povinnosti a práva prechádzajú na osvojiteľov, ale v rodnom liste dieťaťa sú zapísaní jeho rodičia,

- nezrušiteľná adopcia- rodičia, ktorí si dieťa adoptovali sú zapísaní aj v jeho rodnom liste (Polkowski, T., 2003, s.11).

„Dieťa vhodné pre osvojenie je dieťa, ktoré sa ocitlo bez vlastnej rodiny a nemá nádej navrátiť sa do svojej pôvodnej rodiny. K osvojeniu sa vyžaduje súhlas zákonného zástupcu. Je ním spravidla biologický rodič dieťaťa (ak neboli jeho rodičovské práva obmedzené, alebo ak nebol biologický rodič pozbavený spôsobilosti na právne úkony)“ (Úsmev ako dar).

Ak sú zákonnými zástupcami osvojeného dieťaťa jeho rodičia, výnimočne nie je potrebné ich privolenie, ak neprejavili záujem o dieťa najmenej po dobu šiestich mesiacov alebo dali privolenie na osvojenie vopred bez vzťahu k určitým osvojiteľom. V prípade, ak sú rodičia zbavení rodičovských práv, alebo zomreli, súhlas na osvojenie dáva poručník dieťaťa. Ďalej platí, ak je dieťa schopné posúdiť dosah osvojenia je potrebný aj jeho súhlas. Osvojenie – adopcia, rozhodnutie dieťa si zobrať za svoje, prijať ho do rodiny.

Forma osvojenia dieťaťa, ktoré prišlo o svojich biologických rodičov, alebo mu nemôžu zabezpečiť dôstojný život. Je to výchova a starostlivosť po celý čas jeho života.

2.2 Pestúnska starostlivosť

Ďalšou z foriem náhradnej rodinnej starostlivosti je pestúnska starostlivosť. Táto starostlivosť má v rodinnoprávných vzťahoch odlišné postavenie, pretože ju riadi a príspevkami zabezpečuje štát.

Do pestúnskej starostlivosti sa zveruje maloleté dieťa v prípade, ak táto starostlivosť sleduje jeho najlepší záujem. Takáto forma náhradnej starostlivosti sa uskutočňuje pri úmrtí biologických rodičov, alebo ak jeho vlastní rodičia nemôžu, alebo nechcú zabezpečiť jeho osobnú a riadnu starostlivosť. Znamená to, ak nie je možnosť zabezpečiť mu riadnu výchovu inou vhodnejšou a trvalou formou a to v jeho biologickej rodine, alebo osvojením.

Maloleté dieťa, môže byť zverené do pestúnskej starostlivosti jednotlivcom, alebo manželom. Ak sa dieťa zverí do pestúnskej starostlivosti jednému z manželov vyžaduje sa písomný súhlas druhého z manželov.

Pestún má nárok na príspevok, potrebný na napĺňanie potrieb dieťaťa až do skončenia povinnej školskej dochádzky, alebo až do skončenia prípravy na budúce povolanie, až do 25 roku života. Výška tohto príspevku je určená na zabezpečenie výživy a ostatných potrieb dieťaťa, ktorý ustanovuje zákon o životnom minime.

Takýmto opatrovníkom sa môže stať fyzická osoba s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Záujemca o pestúnsku starostlivosť sa musí vyznačovať osobnostnými predpokladmi z ktorých najdôležitejšie sú najmä: zdravotné, osobnostné a morálne. Jednotlivec, alebo manželský pár sa zapisujú do zoznamu žiadateľov o pestúnsku starostlivosť podľa osobitého predpisu a spôsobom svojho života a života osôb spoločne žijúcich v domácnosti zaručujú, že pestúnsku starostlivosť budú vykonávať v záujme a v prospech dieťaťa.

Rozsah práv a povinností pestúna vo vzťahu k maloletému dieťaťu vymedzuje súd. Medzi základné povinnosti pestúna patrí: výchova dieťaťa a jeho zastupovanie v bežných veciach. Rodičia majú obmedzené právo výchovy, ale ostatné práva a povinnosti voči dieťaťu im naďalej zostávajú, ako napríklad: právo styku s dieťaťom, pokiaľ to nemajú zakázané súdom, rovnako aj vyživovaciu povinnosť, zastupovanie dieťaťa v podstatných veciach

a spravovanie jeho majetku. Povinnosťou pestúna je oznámiť príslušnému Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny pobyt s dieťaťom v zahraničí, ak je tento pobyt dlhší ako jeden mesiac.

Konkrétne: „Zákon č. 265/1998 Z. z. o pestúnskej starostlivosti a o príspevkoch pestúnskej starostlivosti“ (Zákon 36, 2005) hovorí, že o nezaopatrené dieťa preberá starostlivosť fyzická osoba s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorá je spôsobilá zastupovať dieťa v právnych úkonoch. Pestúnov môže tvoriť manželský pár, prípadne jeden z manželov za písomného súhlasu druhého partnera, prípadne fyzická osoba, ktorá má záujem stať sa pestúnom. Do takejto starostlivosti môže byť zverené iba maloleté dieťa. Zverenie dieťaťa do pestúnskej starostlivosti určuje súd a s jeho rozhodnutím sú oboznámení všetci účastníci konania vrátane rodiča, či opatrovníka, samotného dieťaťa a fyzickej osoby, ktorá podala návrh na zverenie do pestúnskej starostlivosti .

Pestún má po zverení dieťaťa do starostlivosti práva a povinnosti rodiča, umožňuje dohľad kontrolnému úradu nad výkonom jeho starostlivosti. Má oznamovaciu povinnosť voči okresnému úradu, ak sa so zvereným dieťaťom zdržiava viac ako jeden mesiac v zahraničí, prípadne ak riadnu starostlivosť nemôže vykonávať dlhšie ako mesiac.

Zánik pestúnskej starostlivosti definuje:

- dosiahnutím plnoletosti dieťaťa,
- smrťou maloletého dieťaťa, alebo pestúna,
- umiestnením maloletého dieťaťa do ochrannej výchovy, alebo výkonu trestu, odňatia slobody,
- právoplatným zrušením súdu o zrušení pestúnskej starostlivosti,
- rozvodom manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do spoločnej pestúnskej starostlivosti.

Do pestúnskej starostlivosti môže byť zverené dieťa:

- ak rodičia nie sú schopní dlhodobo zabezpečiť osobnú starostlivosť o svoje dieťa,
- ak rodičia dieťaťa nežijú
- ak opatrovník určený súdom nemá povinnosť zabezpečovať osobne a dlhodobo riadnu starostlivosť o maloleté dieťa.

Pestúnska starostlivosť podľa príručky Pride (Polkowski, T., 2003, s.11) je možno menej finančne náročná v porovnaní s profesionálnou výchovou, ale nemusí byť výchovný aspekt dostatočne odborný .Uvedená forma náhradnej výchovy je vhodná pre deti, kde osvojenie

ani návrat k svojej vlastnej rodine nie je možný. V pestúnskej rodine je možné dosiahnutie trvalých citových väzieb a ľudského kontaktu.

2.3 Poručníctvo a opatrovníctvo

Zákomom o rodine č. 36/2005 Z.z., sa označuje sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela definuje poručníctvo ako: „*Inštitút v SR platného práva, platný pre prípady, kedy rodičia boli zbavení rodičovského práva, alebo bol výkon ich rodičovskej zodpovednosti pozastavený alebo nemajú zodpovednosť k právnym úkonom. V takomto prípade ustanovuje súd dieťaťu poručníka, ktorý neplnoletého vychováva, zastupuje a spravuje jeho majetok*“ (Oláh, M., Roháč, J., 2008, s.246).

Poručník sa ustanovuje v prípade, ak obaja rodičia maloletého dieťaťa zomreli, alebo boli pozbavení rodičovských práv, prípadne ak rodičia nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. S poručníctvom sú spojené práva a povinnosti, predovšetkým v oblasti výchovy maloletého dieťaťa ako aj pri zastupovaní dieťaťa a spravovaní jeho majetku. O ustanovení poručníka rozhoduje súd rozsudkom, v ktorom určí rozsah práva povinností poručníka. Poručník, ktorý sa o dieťa stará získava príspevky.

Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela charakterizuje opatrovníka ako:

„*Osobu poskytujúcu starostlivosť dieťaťu. Môže byť upravená súdom*“ (Oláh, M., Roháč, J., 2008, s. 245).

Súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka vtedy, ak jeho rodičia majú obmedzený výkon rodičovských práv a povinností vo vzťahu k obidvom rodičom, alebo k jedinému žijúcemu rodičovi, prípadne je to v záujme maloletého dieťaťa. Súd určí rozsah práv a povinností opatrovníka tak, aby bol splnený účel na ktorý bol ustanovený a zároveň, aby boli dostatočne chránené záujmy maloletého dieťaťa.

2.4 Ústavná starostlivosť – Detské domovy

Ak nie je možná z právneho hľadiska, alebo s ohľadom na správny vývoj dieťaťa, alebo z iných dôvodov náhradná rodinná výchova (adopcia, pestúnska starostlivosť) pristupuje sa k súdom nariadenej ústavnej starostlivosti. Ústavná starostlivosť je najzávažnejšie

opatrenie, ktoré nariadi súd vtedy, keď je zrejmé, že ostatné prostriedky spoločenského pôsobenia v ohrozenej rodine nevedli k náprave. Súd môže ústavnú starostlivosť nariadiť aj vtedy, ak maloleté dieťa stratilo oboch rodičov a ak nie je možné okamžite zabezpečiť výchovu a starostlivosť inou osobou, ak je výchova vážne ohrozená, alebo narušená, prípadne ak iné opatrenia nevedli k náprave, alebo ak z iných vážnych dôvodov sa rodičia nemôžu o dieťa starať a zabezpečiť mu riadnu výchovu. Pred nariadením ústavnej starostlivosti je povinnosťou súdu skúmať, či maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti, alebo do pestúnskej starostlivosti. Súd ústavnú výchovu zruší, ak podľa jeho skúmania zistí, že odpadli dôvody, ktoré viedli k jej nariadeniu. Ústavná starostlivosť sa realizuje v týchto zariadeniach:

- detské domovy,
- domovy sociálnych služieb,
- reedukačné domovy pre mládež,
- diagnostické centrá.

Detské domovy sú najrozšírenejším typom zariadenia zaisťujúcich ústavnú výchovu.

Slovník sociálnej práce charakterizuje detský domov ako: „*zariadenie pre deti, ktoré nemajú možnosť vyrastať v rodine, a to preto, že rodinu nemajú, alebo preto, že rodina nie je schopná, či ochotná sa o ne starať*“ (Matoušek, O., 2008, s. 44).

Detský domov môžeme charakterizovať ako koedukované zariadenie určené pre deti od 3 do 18 rokov, prípadne až do ukončenia prípravy na povolanie, najdlhšie do 26 rokov. Najmenšie deti, deti od narodenia do 3 rokov, ktoré nemajú možnosť vyrastať v rodine sú umiestňované do tzv. dojčenských ústavov, ktorý im poskytuje základnú starostlivosť, zisťuje ich sociálnoprávnu situáciu a v prípade nezájmu rodičov v spolupráci s oddelením sociálnoprávnej ochrany detí sprostredkúva vhodný typ ďalšej výchovnej náhradnej starostlivosti.

Do detských domovov sa umiestňujú deti z afunkčného, či disfunkčného prostredia, u ktorých ešte neprišlo vplyvom zanedbanej výchovy k závažným poruchám správania, deti dlhodobo chorých rodičov, alebo siroty, ktoré z rôznych dôvodov nemôžu byť osvojené, alebo zverené do pestúnskej starostlivosti. Do detského domova môžu byť prijaté aj neplnoleté matky spolu so svojimi deťmi.

Základnou organizačnou jednotkou v detskom domove je rodinná skupina podľa pohlavia a veku, väčšinou heterogénna. Usporiadanim interiéru a spôsobom každodenného života sa

rodinná skupina približuje k prevádzke a spolužitiu v bežnej rodine. Počet detí v skupine sa riadi podmienkami detského domova a pohybuje sa od 6 do 8 detí.

Život dieťaťa v detskom domove má nielen svoje pozitíva (zabezpečuje sa iba uspokojovanie základných životných potrieb, výchova dieťaťa, no základným cieľom je dať dieťaťu pocit, že nie je osamelé) no najmä svoje negatíva:

- deti v detskom domove žijú viac prítomnosťou, neučia sa plánovať svoj budúci život
(nemajú dostatok adekvátnych predstáv o svojom budúcom živote)
- v porovnaní s rodinou je v domove výchova jednostranný proces – vychovávateľ dáva, dieťa prijíma (v rodine rodič i dieťa dávajú i prijímajú)
- absencia rodičovských vzorov
- absencia role starých rodičov
- absencia citov , interakcie, sklon k rezignácii (Zelina, In: Mikloško, J.,2008)
- deti ťažko nachádzajú svoju identitu (rodina vytvára všetky možnosti na rozvoj identity)
- deti majú nedostatok sociálnych skúseností, nevedia prebrať zodpovednosť za svoje rozhodnutia
- výchova v detskom domove zostáva stále len v rovine výchovy, pretože vychovávateľa svoj osobný život žijú niekde inde a práca je pre nich len profesiou.

Slovník sociálnej práce rozdeľuje detské domovy na dva typy: „ *detské domovy sú buď internátneho typu (skupinu detí, rovnakého veku, vychovávateľa sa striedajú na zmeny), alebo detský domov rodinného typu (domov napodobňuje priestorovo veľký byt, skupina detí je menšia, rôznorodá, venujú sa im stály vychovávateľa*“ (Matoušek, O., 2008, s. 44),čo platilo do roku 2008, kedy prebehla transformácia detských domovov. Od roku 2008 sú na Slovensku detské domovy iba rodinného charakteru.

Cieľom transformácie podľa J. Mikolška (2008, s.54) bolo dať dieťaťu možnosť vyrastať v rodine, ak prišlo o právo žiť a vyrastať vo svojej prirodzenej rodine. Snahou transformácie bolo prioritné zameranie sa na dieťa a jeho výchovu, ktoré sa má čo najviac priblížiť prostrediu biologickej rodiny. V posledných rokoch popri vychovávateľoch v detských domovoch a zdravotných sestrahách v dojčenských ústavoch začína objavovať povolanie profesionálny rodič, ktorý má zabezpečiť náhradnú rodinnú výchovu pre deti, ktoré nemajú možnosť vyrastať vo svojej prirodzenej rodine a taktiež je sprostredkovateľom náhradnej rodinnej starostlivosti.

Náhradná rodinná starostlivosť má významné postavenie v sociálnej sfére, jej cieľom je sprostredkovanie rodinnej starostlivosti všetkým deťom bez rozdielu veku, pohlavia a rasovej identity. Každé dieťa má právo vyrastať v rodine či už vlastnej alebo sprostredkovanej. Náhradná rodinná starostlivosť pomáha deťom a mládeži rovnocenne sa zaradiť do života spoločnosti a v rovnakej miere je sprostredkovateľkou životných hodnôt a naplnením všetkých životných potrieb.

Ideálna by bola predstava, že pre deti je detský domov iba prechodná náhrada trvalého stavu a po zlepšení sa nežiaducich skutočností, ktoré sú dôsledkom takéhoto postupu sa dieťa opäť vráti do pozitívne zmeneného rodinného prostredia (Zeťák, M., 1994 s.21).

Z môjho hľadiska je značný rozdiel medzi ústavnou starostlivosťou a starostlivosťou v profesionálnej rodine. Deti v detských domovoch nemajú možnosť žiť v prirodzenom prostredí. Nestretávajú sa s rodinnými zvyklosťami tradíciami a každodenným rodinným kolobehom, tak ako im to umožňuje aj profesionálna rodina. V detských domovoch na deti nemajú toľko času, aby deťom dávali dostatok prirodzeného kontaktu. Chýba tam ozajstné rodinné prostredie, blízky vzťah k človeku otec - mama, chýba im pripútanosť k blízkej osobe, pocit bezpečia a podpory, hlas ktorý sa dieťaťu milo prihovára. A to kompenzuje deťom profesionálna rodina.

3 PROFESIONÁLNA NÁHRADNÁ VÝCHOVA

V posledných rokoch sa spomedzi radov zamestnancov detských domovov dostáva do popredia nový druh zamestnania pomenované profesionálny rodič. Toto povolanie sa stalo cieľom mnohých diskusií v odborných kruhoch, ale aj laickej verejnosti.

Povolanie profesionálny rodič, môžeme definovať ako poslanie jednotlivcov, alebo manželských párov, ktoré sa odhodlajú popri vlastných deťoch starať sa aj o deti z detského domova, deti, o ktoré sa nemôžu starať biologickí rodičia, deti zanedbané, týrané, deti, ktoré trpia nedostatkom lásky a pochopenia, deti o ktoré rodičia nejavia záujem, deti trpiace nejakým druhom postihnutia. Profesionálne rodičovstvo môžeme charakterizovať ako nezvyčajný druh povolania, je to vlastne práca srdca. Vyžaduje celého človeka, dvadsaťštyri hodín denne, sedem dní v týždni, 12 mesiacov a 365 dní v roku.

Slovník sociálnej práce charakterizuje profesionálnu náhradnú výchovu týmito slovami:

„Profesionálna náhradná výchova v rodine je systém, v ktorom sa náhradný rodič stáva zamestnancom detského domova, dostáva mzdu zodpovedajúcu jeho kvalifikácii“

(Matoušek, O., 2008, s. 107).

Publikácia Pride definuje profesionálnu náhradnú výchovu: *„profesionálni rodičia – vychovávateľia sú zamestnancami detského domova, poberajú plat a príspevok na krytie nákladov spojených so starostlivosťou o dieťa, starajú sa však oňho vo svojom domácom prostredí“* (Polkowski, T., 2003, s. 10).

Podľa M. Zeřaka (1994, s.21) ide vlastne o prechodnú starostlivosť a výchovu dieťaťa, o ktoré sa nemôžu z rôznych príčin starať jeho vlastní rodičia, mimo prostredia detského domova a to v rodinnom prostredí. Hlavnou myšlienkou tohto povolania je príprava návratu dieťaťa do jeho biologickej rodiny. Tento predpoklad nie je však vždy reálny.

Cieľom náhradnej starostlivosti je vytvoriť deťom rovnocenné náhradné prostredie ako v biologickej rodine. Zabezpečiť im harmonický vývoj a uspokojiť ich psychické a fyzické ale aj citové potreby dieťaťa, pripraviť ho aj na samostatný život v dospelosti.

3.1 Príprava na profesionálne rodičovstvo

Táto pomerne nová profesia a zároveň nová forma výchovy, vznikla okolo roku 1995. V začiatkoch sa vynárali aj dovtedy nezodpovedané otázky: výber profesionálneho rodiča, mzdové zaradenie, kvalifikačné predpoklady. Dnes sú už tieto otázky vyriešené. Profesionálne rodičovstvo je pracovno - právny vzťah, ale jeho uskutočneniu predchádza: - psychologický posudok - sú tu zosumarizované všetky skúsenosti zo života, manželské spolužitie jeho stabilita, osobnostné vlastnosti, rodičovské postoje. Záver z psychologickéj prípravy sa stáva súčasťou žiadosti.

- prípravný kurz pre žiadateľov - poskytnutie základných vedomostí a reálne informácie o profesionálnej rodine, o deťoch, ich potrebách. Prípravný kurz sa koná formou prednášok a otvorenej diskusie, kde je zastúpený celý rad odborníkov ako sú: sociálni pracovníci, detskí lekári, psychológovia a aj zástupcovia detských ústavov.

(Matejiček a kol., 2002, s.24)

Konkrétna príprava záujemcov o náhradné rodičovstvo a adopciu sa realizuje prípravným programom PRIDE, ktorý je prevzatý z Amerického modelu prípravy náhradnej rodinnej starostlivosti, pomôcť deťom, ktoré potrebujú pomoc, oporu a lásku dospelého.

Jeho snahou je kvalitná príprava budúcich rodičov. Názov programu PRIDE vznikol zo začiatočných písmen anglického výrazu: Parent Resources for Information, Development and Education čo v slovenskom jazyku znamená rodičovské východiská pre informácie, rozvoj a vzdelanie. Výcvikový program, ktorý sa realizuje zážitkovou metódou, učí budúcich rodičov pochopiť a naplňať skutočné potreby detí. (In Zelina, M., 2003)

Podľa T. Polkowského (2003) sa PRIDE v praxi realizuje formou 9 skupinových stretnutí a v trvaní rozsahu 30 hodín a to:

Stretnutie prvé – Samotné oboznámenie sa s programom.

Stretnutie druhé – Tímová práca zameraná na stálosť.

Stretnutie tretie – Naplnenie vývinových potrieb: oddanosť, pripútanie.

Stretnutie štvrté – Naplnenie vývinových potrieb: Strata.

Stretnutie piate – Posilnenie pocitu vlastnej hodnoty a rodinných vzťahov.

Stretnutie šieste – Disciplína.

Stretnutie siedme –Posilnenie trvalých väzieb.

Stretnutie ôsme – Plánovanie zmeny.

Stretnutie deviate – Rozhodnutie.

1. „*Samotné oboznámenie sa s programom*“ je stretnutie, kedy sa konkrétni uchádzači oboznamujú s programom.

Snaha o získanie čo najväčšieho počtu vedomostí, ako ich získavať na čo najlepšie fungovanie profesionálnej rodiny. Je tu predstavené video, ktoré objasňuje rozdiely medzi profi rodinou a pestúnskou starostlivosťou. „*Cez vlastné emócie a zážitky zúčastniť sa na ochrane detí, ktoré nemôžu z rozličných dôvodov vyrastať vo vlastnej biologickej rodine*“ (Polkowski, T., 2003, s. 4).

2. „*Tímová práca zameraná na stálosť*“.

Na tomto stretnutí sa zdôrazňuje, aké dôležité sú vzťahy v rodine, riešenie konfliktov vhodným spôsobom, aký dôležitý je pre dieťa pocit vedieť kam patrí, kde je jeho miesto. Dieťa si dobrými vzťahmi buduje sebadôveru.

Treba podotknúť, že každé s týchto stretnutí má konkrétny obsah a cieľ.

3. „*Naplnenie vývinových potrieb: oddanosť, pripútanie*“.

Tu sa hovorí o základných otázkach vývinu dieťaťa. Každé dieťa potrebuje jesť piť, ale aj veľa objatí, úsmevov a milého slova, pozornosti. „*Vnímaví a starostliví rodičia sa rýchlo naučia rozpoznať vnímať potreby, ktoré dieťa vyjadruje. Tento cyklus je známy pod menom podnetovo - relaxačný cyklus. Pokračuje počas celého nášho života*“. Na treťom stretnutí sa budúci náhradní rodičia oboznamujú aj s faktami, pre aký dôvod boli deti umiestnené v detských domovoch. Ako vychovávať deti, ktoré boli nejakým spôsobom zanedbávané, týrané, zneužívané. Aj tento fakt môže spomaliť ich vývoj po všetkých stránkach. Je dôležité, aby o tejto skutočnosti náhradní rodičia vedeli a vhodným a citlivým spôsobmi dopomohli dieťaťku napredovať.

4. „*Naplnenie vývinových potrieb: Strata*“

Dieťaťko, ktoré je už umiestnené v detskom domove, alebo náhradnej rodine pravdepodobne prežilo nejakú stratu. Náhradní rodičia si na tomto stretnutí ozrejmujú ako sa s takouto stratou vyrovnáť. Ako pripraviť dieťa na takýto zážitok.

5. „*Posilnenie pocitu vlastnej hodnoty a rodinných vzťahov*“.

Na tomto stretnutí sa záujemci oboznamujú ako pestovať vzťahy medzi dieťaťkom a jeho biologickou rodinou, príbuznými, súrodencami. Ako dieťa pripraviť na návštevu

biologických príbuzných, jeho výhody a nevýhody. Čo pre dieťa takéto stretnutia znamenajú a aké reakcie možno očakávať. Treba poznamenať, že toto stretnutie je skôr zamerané na pestúnske rodiny, kedy sa zverené deti stretávajú s príbuznými.

6. „Disciplína“.

Poukazuje na negatívne stanovisko pri uplatňovaní trestov fyzického charakteru. Stretnutie vysvetľuje akým efektívnym spôsobom docieľiť disciplínu a primerané správanie u detí, ako je dôležité posilnenie ich sebadôvery.

„Nič nemá na dieťa lepší vplyv ako chvála“ (In Sheridan, R.,B., s.19)

7. „Posilnenie trvalých väzieb“.

Táto príprava, ako aj samotný názov hovorí, je na zdokonalenie a zlepšenie vzťahov v rodine. Prispieva k tomu otvorená komunikácia a príprava na život dieťaťa v dospelom veku.

8. „Plánovanie zmeny“.

Samotný aktéri programu sa v podstate stotožňujú s predstavou o náhradnej rodine. Ako dopomôže ich rozhodnutie samotnému dieťaťu, alebo súrodencom. Ak majú obavy treba sa na tomto stretnutí otvorene porozprávať s odborníkmi. Je tu dôležitá príprava aj vlastných detí budúcich profesionálnych rodičov a pripraviť ich na zmeny, ktoré ich zasiahnu. Aj pre dieťa nemusí rodina pôsobiť ako bezpečné miesto. Treba si uvedomiť že dieťa, ktoré prichádza do náhradnej rodiny mohlo byť týrané, zneužívané, alebo inak zanedbávané. „Nečakajte, že dieťa ihneď opustí svoje zvyky. Bude mu ľahšie opustiť ich keď získa istotu v novom prostredí“ (Polkowski, T., 2003, s. 8/7).

9. „Rozhodnutie“.

Každý náhradný rodič sa musí sám dopracovať a dozrieť k samotnému rozhodnutiu stať sa profesionálnym rodičom - je to samotný proces uvedomenia si schopnosti trvalých citových vzťahov a náročnej výchovy. Berie na seba aj zodpovedné rozhodnutie za dieťa.

Príprava profesionálneho rodiča je podľa zbierky zákonov:

a) v poskytnutí základných informácií - základné údaje o právach a povinnostiach profesionálneho rodiča,

1. o náhradnej rodinnej starostlivosti - poznanie samého seba, pozitívnych a negatívnych stránok žiadateľa,

2. o psychickom vývine, fyzickom vývine a sociálnom vývine dieťaťa a potrebách dieťaťa - potrebné údaje o dieťati, ktoré sú dôležité pre jeho vývoj,

3. o právach dieťaťa v ústavnej starostlivosti,

b) v nácviku praktických zručností vo výchovnej práci s deťmi a mladými dospelými - návod ako dieťa prijať (Zbierka 305/2005, §53).

Žiadateľom môže byť manželská dvojica, jeden z manželov, ako aj osamelá osoba.

Na záver tohto tréningového programu samotní tréneri vypracujú posudok o záujemcoch a záverečné hodnotenie o príprave. Táto záverečná správa je časťou spisu žiadateľa a on sám je so spisovou dokumentáciou oboznámený.

„Byť dobrým biologickým rodičom nie vždy znamená byť automaticky i dobrým náhradným rodičom“ (Mikloško, J., 2008,s.72).

3. 2 Právne vymedzenie profesionálnej rodiny, profesionálny rodič ako pracovno právny vzťah

Úplné znenie zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele podľa § 52 že profesionálna rodina je ústavná starostlivosť detského domova v domáckom prostredí jeho zamestnanca, ktorého je vlastníkom, alebo spoluvlastníkom prípadne nájomca.

Do takejto starostlivosti sa poskytuje iba určité množstvo detí na čas nevyhnutný, alebo prechodný. V profesionálnej rodine zabezpečujú starostlivosť o deti manželia, alebo osoba, ktorá je zamestnancom detského domova. Do profesionálnej rodiny dieťa nevstupuje podľa výberu profesionálnych rodičov.

„Pri výbere nexistuje fenomén vhodného a nevhodného dieťaťa pre odchod do rodiny.

O vhodnosti a nevhodnosti možno hovoriť iba v súvislosti s odchodom konkrétneho dieťaťa do určitej konkrétnej rodiny“ (Bohovicová, M., a kol. 2000, s. 28).

Profesionálny rodič je riadnym zamestnancom detského domova a z tejto skutočnosti

o jeho prijatí, alebo neprijatí rozhoduje riaditeľ detského domova. Je s ním uzavretá riadna pracovná zmluva a je aj riadne kontrolovaný.

Na výkon tejto profesie je nutné mať kvalifikačné predpoklady a to minimálne úplné stredoškolské vzdelanie, osobnostné predpoklady a profesionálnu prípravu v rozsahu 60 hodín. Ak pracovník získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa je postačujúca príprava v rozsahu 40 hodín za predpokladu, že spĺňa osobitné kvalifikačné predpoklady. Stará sa o zverené dieťa najviac však o tri deti, prípadne ak sú profesionálni rodičia obaja manželia možno im zveriť do rodného prostredia maximálne šesť detí.

Takémuto pracovníkovi detského domova zveruje dieťa do starostlivosti riaditeľ detského domova. „*Možnosť výberu je obmedzená deťmi, ktoré sú v konkrétnom detskom domove a prioritami, ktoré stanoví riaditeľ*“ (www.navrat.sk). Dieťaťu je poskytnutá starostlivosť od narodenia do veku 18 roku dieťaťa, najdlhšie však do veku 25 rokov.

Prieskumy udávajú, že počet detí umiestnených v profesionálnych rodinách má stúpajúcu tendenciu. „*V roku 2006 bolo v existujúcich 162 profesionálnych rodinách umiestnených 317 detí, zatiaľ čo v roku 2008 bolo v rámci existujúcich 268 profesionálnych rodín umiestnených 451 detí*“ (Čobejová, E., 2008).

Podľa nadácie Úsmev (www.usmevakodar.sk) úlohou náhradnej rodiny by mala byť láskavá opatera a porozumenie dieťaťa. V priaznivej atmosfére by mala prebiehať dennodenná starostlivosť. Samotné rozhodnutie by malo byť z vlastného presvedčenia, schopní spolupráce. Kompenzácia rodičovstva bezdetným rodičom je rozhodnutie vykonávať túto profesiu. Budúci rodičia by mali byť vekovo primeraní dieťaťu.

3.3 Náplň práce a povinností profesionálneho rodiča

Všeobecne platí, že náplňou profesionálneho rodiča je nepretržitá výchova, vzdelanie a starostlivosť o zverené dieťa. Je to vlastne príprava dieťaťa do budúcnosti na život.

„*Pestúnstvo znamená vychovávať, napomáhať pri vývine dieťaťa, takže náhradná rodinná starostlivosť predstavuje výchovu dieťaťa v prirodzenom prostredí*“ (Kasanova, A., 2008 s.250).

Podľa A. Kasanovej, takáto starostlivosť môže byť na rôzne obdobie a je štátom spravovaná a kontrolovaná rodinná výchova.

Vo všeobecnosti platí, že profesionálny rodič by mal spĺňať tieto kritéria :

- mal by mať teoretické vzdelanie,

- prax v rodinnom prostredí,
- skúsenosti s deťmi,
- sociálny výcvik,
- psychologický výcvik.

Náhradný rodič nie iba vychovávateľ, ale aj pedagóg či sociálny pedagóg. Je možné tvrdiť, že jeho náplň je veľmi zložitá a jeho prácou je: „Práca s človekom v životných situáciách sa vyznačuje svojou variabilitou a flexibilitou. Častokrát je potrebné urobiť okamžité rozhodnutie“ (Határ, C., 2010, s.71).

Pracovná náplň profesionálneho rodiča podľa pracovnej zmluvy (Bohovicová, M., a kol., 2000), obsahuje tri časti:

1. *Podriadenosť a nadriadenosť* - za samostatnú činnosť sa zamestnanec zodpovedá riaditeľke detského domova.

2. *Všeobecnú časť* – zamestnanec je povinný sa riadiť zákonníkom práce, pravidlami BOZP, zachovávať mlčanlivosť o osobných údajoch, viesť evidenciu výdavkov, ktoré sú spojené so starostlivosťou o zverené deti. Profesionálny rodič vedie denné záznamy o fyzickom a sociálnom vývoji dieťaťa.

3. *Odbornú časť* – delí sa na tri skupiny:

- *Opatrovateľská starostlivosť*

- nepretržitá a všestranná starostlivosť, zabezpečenie všetkých potrieb dieťaťa, ako aj príprava na budúci život, bezpečnosť, ochrana a hygiena dieťaťa.

- opatrovník sa stará aby dieťaťu bol dodržaný správny režim dňa a noci, ako aj výchovnej činnosti,

- pre zdravý vývin dieťaťa vytvorené vhodné podmienky,

- zabezpečuje pohyb dieťaťa na čerstvom vzduchu, zodpovedá za bezpečnosť dieťaťa,

- sleduje množstvo prijatej stravy, dbá o kultúru stolovania,

- zodpovedá za dodržiavanie stanovených diét a dávky dieťaťu,

- zabezpečuje a dodržiava hygienické zásady, toaletu detí,

- zabezpečuje aby dieťaťu bola poskytnutá lekárska starostlivosť a starostlivosť vykonáva podľa pokynov lekára.

- *Výchovná starostlivosť*

- zamestnanec plánuje a starostlivo sa pripravuje na výchovnú prácu s deťmi,

- výchovu zabezpečuje podľa výchovného plánu, na ktorom sa spolupodieľa podľa rád odborníkov a to psychológa detského domova a špeciálneho pedagóga,

- používa vhodné metódy a formy zohľadnením veku dieťaťa,

- dbá o motiváciu detí, stará sa o správny citový vývoj, podporuje osobnosť dieťaťa a celkový vývoj,
 - stará sa o povzbudzovanie psychomotorického vývinu dieťaťa,
 - dbá o vhodný výber hračiek a ich obmenu,
 - pravidelne vykonáva administratívne práce spojené so vzdelávacou a výchovnou činnosťou – podľa pokynov odborníkov a aj poznatky o psychickom a zdravotnom stave dieťaťa, ako aj adaptáciu na prostredie v profesionálnej rodine, prípadne iné závažné údaje.
 - náplňou práce profesionálneho rodiča je aj vyhodnocovať plány výchovy a to 1 krát mesačne a zodpovednosť za správnosť všetkých údajov o dieťati.
 - *Je povinný*
 - nahlasovať vedeniu detského domova úraz dieťaťa a aj podať o tom písomný záznam.
 - informovať vedenie o zdravotnom stave zvereneného dieťaťa.
 - informovať o hospitalizácii dieťaťa v nemocnici,
 - informovať nadriadeného o práceneschopnosti zamestnanca,
 - informovať, ak sa zverené dieťa nachádza mimo adresy profesionálneho rodiča, dlhšie ako 1 deň,
 - profesionálny rodič je povinný zúčastňovať sa povinných školení, porád podľa pokynov nadriadeného,
 - umožniť deťom stretnutie sa s vlastnými rodičmi, podľa pokynov nadriadeného,
 - je povinný umožniť kontroly a návštevy nadriadeným a kontrolným pracovníkom, tak aj predkladanie čerpania dovolenky (pracovná zmluva profesionálneho rodiča) .
- Po diagnostikovaní dieťaťa v detskom domove, je na každé dieťa vypracovaný „*Individuálny plán rozvoja osobnosti dieťaťa*“, ktorého cieľom je naplňať individuálne potreby dieťaťa. Na príprave a realizácii individuálnych plánov sa podieľajú sociálni pracovníci zariadenia, výchovní pracovníci, teda aj profesionálny rodič a psychológovia.

Podľa A. Kasanovej (2008, s. 286-297) má profesionálna rodina tieto výhody:

- kvalitné napĺňanie potrieb dieťaťa,
- predpoklad, že dieťa dospeje v prirodzenejšom prostredí a je tu aj predpoklad osvojenia, alebo pestúnstva,
- v profesionálnej rodine možnosť vychovávať súrodenecké skupiny,

- výchova v profesionálnej rodine nepotrebuje súhlas vlastných rodičov, ani súdne rozhodnutie,
- je tu kvalitná výchova podobná pestúnskej,
- možnosť odbornej pomoci biologickej rodine,
- dieťa vyrastá v rodine so stálym zázemím,
- dieťa si vytvára pozitívnu identitu,
- vyrastá v prostredí, ktoré je bohaté na vzory,
- učí sa od ľudí, s ktorými sa stretáva v blízkom kruhu, je vedené k samostatnosti.

Náplňou profesionálneho rodiča je výchova a vzdelávanie dieťaťa v umelo vytvorenej rodine. Takíto rodičia nie sú iba obyčajní rodičia, ale takzvaní terapeutujúci rodičia, ktorí zastupujú celý rad odborníkov.

3.4 Postup pri nadväzovaní kontaktu s dieťaťom, adaptácia dieťaťa

„Vzťah dieťa a rodič sa utvára už od prvých okamihov života po narodení, dieťaťa je pripútané na svoju matku, matka s otcom reagujú na signály dieťaťa (plač, úsmev, mimoslovné a neskôr slovné prejavy), a ich vzájomné puto sa stále upevňuje a prehľbuje. Putom pritom rozumieme láskyplný vzťah medzi jednotlivcami, ktoré pretrváva v priestore a čase a slúži k emocionálnemu spojeniu“ (Kasanová, A., 2008, s. 80).

Deti sa rodia bezstarostne. Sú závislé na svojom okolí. Vzťah by sa mal vyvinúť medzi dieťaťom, ktoré prichádza do náhradnej rodiny a jeho náhradnou rodinou. Dieťa, ktoré sa dostalo do detského domova si veľa prežilo, má v sebe plno boľáčiek, s ktorými sa musí vyrovnáť. Sklamanie zo svojich rodičov. Toto sklamanie ovplyvňuje aj jeho správanie. Chýba im pocit bezpečia, pocit mať niekoho, kto ho má rád, hlas, ktorý sa dieťaťu milo prihovára.

Podľa A. Kasanovej (2008, s.85) je pre dieťa a jeho vývin rané obdobie jeho života. Dieťa sa v počiatku svojho života orientuje svojimi pocitmi, ktoré dáva najavo úsmevom – znamená pocit radosti, spokojnosti, bezpečia a plačom, ktorý je opakom spokojnosti. Sú to aj prejavy ranej komunikácie s dieťaťom.

Dieťaťa sa vo svojom živote stretáva so situáciami, ktoré dieťa ovplyvňujú jeho celý život. Takáto situácia môže byť aj dlhodobý stres, ktorého účinky sa môžu prejavovať v školských výsledkoch, ale aj v správani.

Na základe analýzy mnohých výskumov dochádzajú J.,Langmeier, Z.,Matejček. (In: Škoviera, 2007, s.43) k záveru, že pobyt v detskom domove síce priaznivo vplyva na telesný vývin dieťaťa, ale pôsobí negatívne na vývin intelektový. Rozumová úroveň detí v podnetnom prostredí detského domova neutrpí, ale oveľa vážnejšie sú osobnostné charakteristické črty týchto detí a to má práve eliminovať profesionálna rodina.

Dieťa, ktoré prichádza do náhradnej rodiny potrebuje mať dôveru voči okoliu, prostrediu v ktorom je a osobám s ktorými sa denne stretáva. Takémuto dieťaťu možno chýbajú emócie, potrebuje čas aby dalo najavo radosť. Chce to iba trpezlivosť.

„Dieťa prichádzajúce do pestúnskej rodiny si:

- *prináša so sebou svoju minulosť vrátane význačných strát počas ich života,*
- *reagujú na tieto straty prechádzaním cez jednotlivé štádiá, prekonávanie smútku,*
- *neraz prežíva stratu dôležitej osoby (rodič, súrodenec, príbuzný opatrovatel'),*
- *budú sa pohybovať v rozličnom čase z jedného štádia do druhého a späť“*
(Polkowski, T., 2003, s.8/9).

Dieťa, ktoré prišlo do rodiny nemá dostatok slovnej zásoby a ani nevie dať najavo svoje pocity. Potrebuje čas na pochopenie pravidiel rodiny v ktorej sa nachádza.

Učí sa novým pravidlám, zásadám ale aj kultúre, aj vzťahom. Dieťa prichádza do prostredia v ktorom sa učí od ľudí, s ktorými sa stretáva v blízkom kruhu

Dieťa si vytvára novú identitu v rodinnom prostredí na základe prijatia do rodiny a neskôr aj okoliu, s ktorým sa stretáva. Mala by to byť pozitívna identita, povzbudzovať a podporovať k prejavom jeho pocitov. Je potreba dieťa viesť v každej situácii s usmernením rodiča. Pozitívne hodnotenia okolia v ktorom dieťa žije, ho motivujú.

Pri budovaní vzťahu je potrebný dostatok času strávený s dieťaťom, zmysel pre humor, realizovanie činností, ktoré dieťa tešia.

A. Kasanová hovorí (2008, s.81,87) možnosť niekam patriť znamená pre dieťa ochranný priestor. Začlenenie do rodiny dáva predpoklad pre zdravý vývoj, vytvorenie si hlbokých vzťahov a preberanie hodnôt od rodičov napomáha napredovanie morálnych hodnôt. Formovanie osobnosti dieťaťa je proces, kedy svoje poznávanie získava a preberá zo svojho okolia a na základe tohto procesu si vytvára vedomosti, zručnosti, hodnoty a postoje dôležité pre jeho zaradenie do života.

Vedomie spolupatričnosti vedie aj k budúcemu zaradeniu dieťaťa do spoločnosti.

ZÁVER

V dnešnej dobe sa kladie dôraz na dieťa a jeho zdravý vývin. Dieťa sa stáva stredobodom rodiny a spoločnosti. Ak je rodina nefunkčná, nie je schopná plniť základné funkcie, potreby a požiadavky jednotlivých členov rodiny, nastupuje náhradná rodinná starostlivosť, ktorá zabezpečuje starostlivosť o dieťa, alebo deti, mimo jeho vlastnej biologickej rodiny. Dôvodov pre ktoré sa rodičia nemôžu, alebo nechcú starať o svoje deti je veľa. Dieťa je úzko späté so svojou rodinou a odchod z nej odpúťanie sa od ľudí, ktorých najlepšie pozná nech sú akýkoľvek je pre neho bolestný. Odchádza do cudzieho sveta, kde nie je už mama otec, ale teta a ujo. Každý jedinec si so sebou nesie rôzne zvyky, tradície, emócie a výchovné prostriedky, ktoré sa odrážajú v jeho psychike, postojoch v konaní. Počas svojho života v rodine sa deti dostávajú do styku okrem pozitívnych aj s rôznymi negatívnymi vplyvmi ako je alkoholizmus, krádeže, bitka, týranie a zanedbávanie, ktoré zanechávajú dopad na jeho psychike. Takéto deti často krát prichádzajú z nevľúdneho prostredia do detského domova. Každý jeden z nich nesie v sebe zlú skúsenosť, ktorá sa skôr či neskôr prejaví v ich správaní a v konaní.

Cieľom náhradnej rodinnej starostlivosti je nielen poskytnúť domov opusteným deťom ale aj zmierniť negatívne dopady na psychiku dieťaťa, ktoré si prinášajú z biologickej rodiny. V detských domovoch sa im venuje odborná starostlivosť, ktorej cieľom je zmierniť tieto negatívne dopady a nahradiť ich pozitívnou skúsenosťou.

Medzi zamestnancov detského domova patrí aj rodič profesionál, ktorému detský domov zveruje deti z rozvrátených rodín, deti nechcené, týrané, deti bez sebavedomia a dôvery. Profesionálny rodič, je rodič, ktorý sa v spolupráci s detským domovom venuje týmto deťom a stará sa o ne vo svojom domove, snaží sa postupne eliminovať ich negatívnu skúsenosť a túto skúsenosť nahrádzať pozitívnou. Má na zreteli dobro dieťaťa a jeho možný návrat do biologickej rodiny, alebo jeho prípravu na niektorú ďalšiu z foriem náhradnej rodinnej starostlivosti.

Pracovnú pozíciu profesionálny rodič chápeme ako určitý druh poslania pretože si vyžaduje celého človeka, je viac o dávaní ako prijímaní a okrem jedného zamestnanca a jeho rodiny, ktorý chovanca, dieťa z detského domova prijímajú vo svojej rodine, vytvárajú si k nemu vzťah. Umožňujú dieťaťu žiť plnohodnotný život v rodine, nový pohľad na rodinu, učia ho svojím zvykom, tradíciám, akceptujú tieto deti ako plnohodnotné osobnosti po všetkých stránkach či sú pozitívne, alebo negatívne.

Profesionálny rodič je rodič profesionál, ktorý sa vo svojej práci realizuje nielen ako rodič, ale aj ako človek s emóciami, ľudskosťou, veľkou dávkou tolerancie a trpezlivosti. Táto profesia ponúka zmenu života detí v detských domovoch, ako aj pohľad a predsudky na svet detí bez biologickej rodiny, detí z detských domovov.

Problematike náhradnej rodinnej výchovy sa venuje mnoho organizácií, spoločností, občianskych združení a nadácií, ktoré celoročne organizujú rôzne zbierky, benefičné koncerty a podujatia zamerané na pomoc deťom. Práve zapojením sa do týchto projektov dávame na znat', že nám osud opustených detí nie je ľahostajný.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY :

BOHOVICOCÁ, M. a kol. 2000. *Profesionálny rodič alebo guľatá kocka*. Bratislava : Občianske združenie Návrat. 83 s. ISBN 80-967908-1-1.

BUJNOVÁ, E., 2005. *Príprava na rodinný život v rodinnom a školskom prostredí*. PF UKF v Nitre, s. 9- 59, ISBN 80-8050891-7.

ĎURDIAK, L., GATIAL, V., 2006. *Psychologické aspekty*. Nitra: PF UKF, s. 100 – 114, ISBN80-8094-060-6.

ĎURIC, L., BRATSKÁ, A., et al. 1997. *Pedagogická psychológia. Terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: SPN, ISBN 80-08-02498-4.

HATAR, C., 2010. *Sociálny pedagóg v systéme sociálno-edukačného poradenstva, prevencie a profylaxie*. PF UKF v Nitre, s. 71, ISBN 978-80-8094-664-7.

KASANOVÁ, A., *Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti*, 2008, Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov, ISBN 978-80-8094-277-9.

KRATOCHVÍLOVÁ, E., et al. 2007 *Úvod do pedagogiky*. Trnava: PF Trnavskej univerzity, s. 85 – 91, ISBN 978-80-8082-145-6.

KURINCOVÁ, V., SLEZÁKOVÁ, T., 2009. *Žiak na začiatku školskej dochádzky edukačná podpora učiteľov a rodičov*. PF UKF v Nitre, ISBN978-80-8094-457-5.

LONGAUER, V., SELICKÁ, D., VANKOVÁ, K., 2006. *Vybrané kapitoly zo socálno – právnej ochrany*. UKF v Nitre Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, ISBN 80-8050-966-2.

MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodine vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, ISBN 80-85282-86-6.

- MATĚJČEK, Z., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-637-3.
- MATĚJČEK, Z., 2007. *Co kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portal, ISBN 978-80-7367-325-3.
- MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portal, ISBN 978-80-7367-368-0.
- MIKLOŠKO, J., 2008. *Náhradná starostlivosť*. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, ISBN 978-80-89271-36-8.
- PÁVKOVÁ, J., et. al., 2008. *Pedagogika voľného času*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-423-6 s. 134 - 139.
- OLÁH, M., ROHÁČ, J., 2008. *Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela (učebnica pre štúdium a prax)*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, ISBN 978-80-89271-35-1.
- POLKOWSKI, T., 2003. *Pride kniha pre záujemcov pre náhradné rodičovstvo a adopciu*. Bratislava: SPDDD – Úsmev ako dar. Typocon s.r.o..
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-772-8.
- SCHAVEL, M., et. al., 2009. *Sociálna prevencia*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, ISBN 978-80-89271-22-1.
- ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portal, ISBN 978-80-7367-318-5.
- TAMÁŠOVÁ, V., 2006. *Teória a prax rodinnej edukácie (z rodiny do života)*. Bratislava: Sapientia, ISBN 80-89229-01-8.
- ZEŤAK, M., 1994. *O výchově pro rodinný život v dětských domovech*. Vychovávateľ, roč. 38, s. 21-23. ISBN 0139-6919.

Elektronické zdroje:

ČOBEJOVÁ, E., 2008: Vývoj ide priaznivým smerom. *Týždeň*. dostupné na: <http://www.tyzden.sk/doma/vyvoj-ide-priaznivym-smerom.html>

MATEJIČKA, Z., 2005. *Sedem magických rokov*. DVD, Slnko Records, Bratislava, www.navrat.sk

ROHAČEK, M., a spol., *Zvykáme si jeden na druhého, alebo rodina v procese adaptácie*, Návrat občianske združenie, Bratislava, ISBN 80-969621-0-8. dostupné na http://web.changenet.sk/aa/files/4221973d3c28b786b2f06b680c02cab0/publikacie/zvykame_si_jeden_nadruheho.pdf

http://www.usmev.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=80&Itemid=84